

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK
Lublin, KUL

CELEBRACJE MSZY ŚWIĘTYCH W WIELKICH ZGROMADZENIACH

Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego Pawła VI (1970, 1975, 2002) przewiduje trzy główne formy celebracji Mszy św. Pierwszą i najczęściej praktykowaną we wspólnotach wiernych jest Msza św. z ludem, a jej uprzywilejowanym miejscem jest kościół parafialny¹. Na drugim miejscu jest Msza św. koncelebrowana, zwłaszcza wtedy, gdy przewodniczy jej biskup jako pasterz Kościoła partykularnego (diecezji)², która ukazuje jedność kapłaństwa służebnego w posługiwaniu Ludowi Bożemu. W nadzwyczajnych okolicznościach dozwolone jest również sprawowanie Mszy św., w której uczestniczy tylko jeden usługujący (ministrant)³.

Dla godnego i pięknego sprawowania Mszy św. Kościół określa warunki, jakie powinien spełniać kościół (kaplica), czyli miejsce celebracji (prezbiterium, ołtarz i jego wyposażenie, ambona, naczynia i szaty liturgiczne)⁴, posługę wynikającą z sakramentu święceń (*sacerdotium ministeriale*)⁵ i posługi oraz funkcje wiernych na mocy uczestnictwa w kapłaństwie wspólnym (*sacerdotium commune*)⁶. Zwykle celebracji Mszy św. w kościołach przewodniczy jeden kapłan i uczestniczą w niej liczni wierni, wypełniając właściwe sobie posługi i funkcje. Coraz częściej w parafiach sprawuje się również Msze św. koncelebrowane. Kościół zezwala, a nawet zaleca tę formę liturgii mszalnej głównie we Mszach św. obrzędowych (sakrament święceń, bierzmowania, małżeństwa, poświęcenie kościoła, pogrzeb) oraz dla uka-

¹ OWMR, nr 115–198; zob. CZ. KRAKOWIAK, *Parafia ośrodkiem życia liturgicznego*, „Roczniki Teologiczne” 49 (2002), z. 6, s. 54–59; 64–66; A. RUTKOWSKI, *Niedzielną Msza święta w życiu Kościoła partykularnego*, w: H. SŁOTWIŃSKA I IN. (red.), *Omnia transent. Caritas manet*, Lublin 2012, s. 493–508.

² *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów*, Katowice 2013, nr 5–14.

³ OWMR, nr 252–272. „Mszę bez usługującego lub bez obecności przynajmniej jednego wiernego można celebrować tylko ze słusznej i rozumnej przyczyny”; *tamże*, nr 254.

⁴ OWMR, nr 288–313; por. KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Instrukcja Redemptionis Sacramentum* (25 marca 2005 r.) (dalej: RS), nr 117–118, 121–126.

⁵ OWMR, nr 92–94.

⁶ OWMR, nr 95–107; RS, nr 43–47; zob. CZ. KRAKOWIAK, *Posługi i funkcje świeckich w liturgii w świetle nowego „Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego” i instrukcji „Redemptionis Sacramentum”*, w: W. KAZIMIERUK, I. CHŁOPKOWSKA (red.), *Liturgia i ewangelizacja*, Warszawa – Siedlece 2005, s. 21–48.

zania jedności prezbiterium diecezjalnego ze swoim biskupem, w czasie synodu, spotkań o charakterze formacyjnym czy duszpasterskim⁷.

Instrukcja *Eucharisticum mysterium* podkreśla ważne znaczenie Mszy koncelebrowanej dla kapłanów, gdyż „wyraża i umacnia braterskie więzy” między nimi (por. KK 28; DK 8) i jest zwyczajną formą celebracji Eucharystii, jeśli „nie wymaga tego pożytek wiernych”⁸. Dlatego „wypada, aby kapłani sprawowali Eucharystię w ten wspaniały sposób” i „chętnie zapraszali kapłanów podróźnych do swojej koncelebry” a kompetentni przełożeni powinni ułatwiać koncelebrę, a nawet do niej zachęcać⁹. Wtedy Msza św. koncelebrowana staje się pełniejszym znakiem i sakramentem jedności Kościoła i skuteczniej tę jedność buduje. Ukazuje zarazem jedność prezbiterium miejscowego Kościoła, zwłaszcza gdy przewodniczy jej biskup, a jeśli przewodniczący prezbiter, on także reprezentuje biskupa, a koncelebrujący z nim prezbiterzy przeżywają jedność swego służebnego kapłaństwa. Tak rozumiana i przeżywana koncelebracja Eucharystii nie tylko oznacza, ale także umacnia więź pomiędzy prezbiterami i biskupem oraz prezbiterów między sobą¹⁰.

W praktyce pastoralnej są także jeszcze dwie szczególne formy celebracji Mszy św.: w małych wspólnotach (grupy specjalne) oraz w wielkich zgromadzeniach. Sprawuje się je według Mszału Rzymskiego oraz wskazań *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* i bardziej szczegółowych przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską oraz Konferencję Biskupów. Odnośnie do Mszy św. w grupach specjalnych obowiązuje instrukcja *Actio pastoralis*¹¹ oraz instrukcja *Redemptionis Sacramentum*¹². Nie ma jednak, jak dotąd, szczegółowych norm liturgicznych odnoszących się do celebracji Mszy św. w wielkich zgromadzeniach, w których uczestniczy nie tylko wielka liczba wiernych, ale również setki, a nawet tysiące kapłanów (biskupów i prezbiterów). Zgromadzenia te dobrze ukazują jedność kapłaństwa służebnego i kapłaństwa wspólnego wiernych oraz jedność Kościoła jako kapłańskiego Ludu Bożego. Jednak ich przygotowanie oraz przebieg mogą stwarzać pewne

⁷ Zob. CZ. KRAKOWIAK, *Niedzielną Eucharystią i celebrycją sakramentów*, w: I.S. LEDWOŃ I IN. (red.), *Scio cui credidi*, Lublin 2007, s. 737–753; TENŻE, *Koncelebracja sakramentów świętych*, w: J. KUMALA (red.), *Victimae Paschalis laudes*, Licheń Stary 2012, s. 203–229.

⁸ *Eucharisticum mysterium*, nr 47.

⁹ *Hinc superiores competentes faciliorem reddant, immo foveant concelebrationem; tamē.*

¹⁰ Zob. S. HARTLIEB, *Koncelebra a przeżycie wspólnoty*, CT 44 (1974), z. 4, s. 86–89; A. FRANCESCA, *La concélébration dans les communautés sacerdotale*, w: B. NEUNHEUSER I IN. (red.), *Théologie et pratique de la Concélébration*, Maison Mame 1967, s. 189–220; R. FALSINI, *La concélébration dans les réunions du clergé*, w: tamże, s. 221–237; G. BOSELLI, *Concelebrazione eucaristica e ministero presbiterale*, RiL 97 (2010), s. 67–80; CZ. KRAKOWIAK, *Koncelebracja Mszy świętej w aktualnej praktyce pastoralnej*, „Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej” 87 (2013), s. 851–871.

¹¹ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, *Instrukcja „Actio pastoralis”* (15 maja 1969 r.), w: J. MIAZEK (opr.), *To czynicie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*, Warszawa 1987, s. 213–218.

¹² RS, nr 36–42.

problemy natury praktycznej. O tym, że jest to ważny problem nie tylko natury organizacyjnej, ale również liturgicznej, a nawet teologicznej, świadczy fakt, że w czasie Synodu Biskupów w 2005 r., poświęconego Eucharystii, zajmowali się nim uczestniczący w synodzie biskupi. Chociaż dyskusja dotyczyła przede wszystkim liczby koncelebrujących kapłanów, poruszano również problem uczestnictwa w takiej Mszy św. wielkiej liczby wiernych. Stanowisko Synodu Biskupów przekazano papieżowi w formie *propositio*, z prośbą, aby odpowiednie dykasterie Stolicy Apostolskiej przestudiowały te problemy i przygotowały konkretne wskazania dla praktyki pastoralnej¹³.

Problem ten poruszył Benedykt XVI w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007 r.), koncentrując swoją uwagę głównie na liczbie koncelebrujących¹⁴. Papież podkreśla najpierw wielką wartość takich celebracji z tej racji, że ukazują one i wyrażają jedność prezbiterów i diakonów oraz całego Ludu Bożego z biskupem. Ze względu na wielką liczbę koncelebrujących wskazuje także na pewne trudności najpierw praktyczne, a następnie teologiczne: „trudności w wyrażeniu odczuwalnej jedności prezbiterium, szczególnie podczas Modlitwy eucharystycznej, oraz trudności przy udzielaniu Komunii św.”. Wielkie koncelebry mogą wprowadzić także rozproszenie uczestników liturgii. Aby temu przeciwdziałać, papież zaleca większą troskę o liturgię przez „stosowne zabiegi koordynacyjne oraz odpowiednie urządzenie miejsca kultu”, które zapewni „prezbiterom oraz wiernym pełne i rzeczywiste uczestnictwo”¹⁵. Dotyczy to przede wszystkich Mszy św. koncelebrowanych o wyjątkowym charakterze i z nadzwyczajnych okazji.

1. Koncelebracja Mszy św. w wielkich zgromadzeniach

Jeśli w celebracji Mszy św. w wielkich zgromadzeniach uczestniczą również liczni kapłani (biskupi i prezbiterzy), z natury rzeczy mają prawo uczestniczyć w niej na sposób kapłański, tzn. koncelebrować Eucharystię. Wtedy należy zachować przepisy odnoszące się do Mszy św. koncelebrowanych: strój liturgiczny (przynajmniej alba i stula)¹⁶, zajmowanie miejsca na prezbiterium, wspólne odmawianie niektórych części modlitwy eucharystycznej, Komunia św. pod obiema postaciami. Instrukcja *Redemptionis Sacramentum* zwraca ponadto uwagę, aby w czasie Mszy koncelebrowanych modlitwę eucharystyczną odmawiać w „języku, który jest znany równocześnie wszystkim koncelebrującym kapłanom oraz zgromadzonemu lu-

¹³ *Propositio*, nr 37.

¹⁴ BENEDYKT XVI, *Adhortacja apostolska „Sacramentum caritatis”. O Eucharystii, źródle i szczyście życia i misji Kościoła*, Kraków 2007, nr 61.

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ „(...) kapłani koncelebrujący (...) jeśli jest zbyt duża liczba koncelebrujących i brakuje szat liturgicznych, mogą zrezygnować z ornatu, lecz na albę nałożyć tylko stulę”; RS, nr 124; por. OWMR, nr 209.

dowi”¹⁷. Kapłani, którzy nie znają języka celebracji i nie mogą odmawiać przeznaczonych dla nich części modlitwy eucharystycznej, nie powinni koncelebrować, lecz „w stroju chórowym” uczestniczyć w celebracji¹⁸.

Jednak doświadczenie potwierdza, że nie zawsze i w każdym miejscu celebracji Mszy św. możliwe jest spełnienie wszystkich wspomnianych wyżej wymagań. Dlatego Kongregacja Kultu Bożego, nawiązując do sugestii papieża, zaleca przynajmniej w niektórych przypadkach ograniczenie liczby koncelebrujących kapłanów, stosownie do wielkości miejsca wyłącznie przeznaczonego dla koncelebrujących oraz posługujących (prezbiterium) i od posiadanych szat liturgicznych¹⁹. Chodzi o to, aby w czasie Mszy św. koncelebrewanej kapłani mieli dobry kontakt, przynajmniej wzrokowy, z ołtarzem, miejscem sprawowania ofiary oraz łatwą możliwość przyjęcia Eucharystii pod obiema postaciami. Instrukcja *Redemptionis Sacramentum* przypomina, że zarówno kapłan przewodniczący liturgii, jak i koncelebrujący z nim powinni przyjmować Komunię św. „w czasie przewidzianym przez Mszał”, zanim zaczną udzielać jej wiernym, nigdy zaś dopiero po udzieleniu Komunii wiernym²⁰.

Przywrócenie w Kościele łacińskim możliwości koncelebracji Mszy św. oraz uznanie tej formy sprawowania Eucharystii za zwyczajną wtedy, gdy jest wielu kapłanów, zostało dobrze przyjęte zarówno przez duchownych, jak i wiernych świeckich. Msza św. koncelebrewana w sposób właściwy dla liturgii ukazuje Kościół Jezusa Chrystusa, który zjednoczony w wierze, przy jednym ołtarzu, pod przewodnictwem kapłana (biskupa lub prezbitera) sprawuje Najświętszą Ofiarę jako jedna wspólnota kapłańska (kapłaństwa służebnego i wiernych), w której są różne urzędy, posługi i charyzmaty.

Celebracja Eucharystii, zwłaszcza wtedy, gdy przewodniczy jej biskup, jest zawsze znakiem Kościoła. Jeśli uczestniczą w niej wierni nie tylko z jednej parafii czy diecezji, ale również z danego kraju, a nawet z różnych części świata, taka celebracja rzeczywiście ukazuje Kościół Jezusa Chrystusa obecny na całym świecie. Tego rodzaju celebracje Mszy św. mają miejsce przede wszystkim pod przewodnictwem papieża w Rzymie lub w czasie jego podróży apostolskich. Wielkie celebracje Mszy św., w których uczestniczą nawet setki tysięcy wiernych, są często także w najbardziej znanych sanktuariach albo z okazji kongresów eucharystycznych (światowych i krajowych), Światowych Dni Młodzieży itp.²¹

¹⁷ RS, nr 113.

¹⁸ *Tamże*.

¹⁹ [...] *la limitazione — almeno in alcuni casi — del numero dei concelebranti secondo precisi parametri*; F. ARINZE, A.M. RANJITH, *Le grandi celebrazioni: una riflessione in corso*, Not 43 (2007), s. 539.

²⁰ RS, nr 97; por. OWMR, nr 158–160, 244–246.

²¹ We Mszy św. podczas Światowego Dnia Młodzieży w Kolonii w 2005 r. z papieżem Benedyktem XVI koncelebrowało prawie 15 tysięcy prezbiterów w odległości ok. 150 metrów od ołtarza papieskiego

W świetle nauczania Kościoła i aktualnie obowiązujących przepisów i wskazań dotyczących Mszy św. koncelebowanych należy stwierdzić, że jest to zwyczajna i zalecana forma celebracji Eucharystii wtedy, gdy jest przynajmniej kilku kapłanów i nie ma konieczności indywidualnego jej sprawowania z ludem. Dlatego Msza św. koncelebowana ma zawsze pierwszeństwo przed jej sprawowaniem indywidualnym (nierzadko nawet bez jednego posługującego)²².

W ostatnim czasie zauważa się jednak ze strony Stolicy Apostolskiej tendencję do ograniczania liczby koncelebrujących w taki sposób, aby wszyscy znajdowali się w prezbiterium, blisko ołtarza. Wydaje się, że nie będzie to możliwe, zwłaszcza gdy w liturgii z biskupem pragnie celebrować jego liczne prezbiterium albo z okazji spotkań pastoralnych, w których uczestniczą setki kapłanów.

2. Wskazania Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów

O ważności problemu celebracji Mszy św. w wielkich zgromadzeniach świadczy zorganizowanie (10 marca 2007 r.) na ten temat przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów specjalnej sesji roboczej konsultorów, ekspertów i profesorów rzymskich uczelni katolickich²³. Kilka miesięcy później (7 lipca 2007 r.) w Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów odbyło się spotkanie z Kongregacją Nauki Wiary, Urzędem Celebracji Papieskich, Rady Świeckich, Papieskiej Komisji Kongresów Eucharystycznych i Rady ds. Rodziny, na którym wypracowano pewne wskazania dotyczące celebracji Mszy św. w wielkich zgromadzeniach²⁴.

Kongregacja Kultu Bożego podkreśla wielkie eklezjalne znaczenie takich celebracji, szczególnie pod przewodnictwem papieża lub biskupa. Wymagają one jednak szczególnie dobrego przygotowania liturgicznego i duchowego uczestniczących w nich wiernych przez odpowiednią katechezę. W czasie celebracji na pierwszym miejscu podkreśla się duże znaczenie kontaktu między przewodniczącym liturgii, koncelebrującymi z nim kapłanami i ludem. Chodzi o zachowanie ducha naczelnej

umieszczonego na wzgórzu. W konsekwencji nie mogli widzieć ołtarza, ani papież nie miał możliwości widzieć koncelebrujących.

²² W tym kontekście ważne jest również zalecenie, aby do Mszy koncelebowanej przyjmować kapłanów „gości”, gdyż niekiedy spotykają się oni ze strony miejscowych duszpasterzy z odmową wspólnego celebrowania i z sugestią uczestnictwa w Eucharystii i przyjęcia Komunii św. razem z wiernymi świeckimi (*modo laicorum*).

²³ Temat sesji: *Celebrazione della Santa Messa in presenza di grandi assemblee di fedeli*, Not 43 (2007), s. 535.

²⁴ Zostały one zamieszczone w „Notitiae” — urzędowym piśmie Kongregacji Kultu Bożego i napisane przez jej prefekta i sekretarza; F. ARINZE, A.M. RANJITH, *Le grandi celebrazioni: una riflessione in corso*, Not 43 (2007), s. 537–542; zob. BOSELLI, *Concelebrazione eucaristica e ministero presbiterale*, s. 67–80.

zasady czynnego uczestnictwa (*actuosa participatio*) całego zgromadzenia²⁵. Zgromadzenie liturgiczne bowiem nie może robić wrażenia „tłumu” (*folla*), lecz powinno być wspólnotą (*comunità*) modlących się wiernych. Nie powinny to być głównie zewnętrzne manifestacje o charakterze religijnym, ale prawdziwe zgromadzenia liturgiczne celebrujące tajemnice wiary. Uczestnictwo wiernych ma wyrażać się zarówno w zewnętrznych postawach ciała, jak i aktach wewnętrznych. Według Kongregacji celebracja Eucharystii w wielkich zgromadzeniach nie należy do najbardziej odpowiednich form modlitwy (*il rito più idoneo*) i dlatego powinna mieć miejsce w wypadkach nadzwyczajnych, zwłaszcza wtedy, gdy przewodniczy jej papież lub biskup diecezjalny²⁶.

3. Przygotowanie miejsca celebracji

Liturgia w wielkich zgromadzeniach kapłanów i wiernych, aby mogła być sprawowana według zasad określonych przez *Ordo Missae* i *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, wymaga najpierw odpowiedniego miejsca²⁷. Często wybór takiego miejsca celebracji nastręcza wiele trudności. Według Kongregacji, przy wyborze miejsca na Msze św. w wielkich zgromadzeniach oraz w jego przygotowaniu szczególną uwagę należy zwrócić przede wszystkim na prezbiterium, czyli tę strefę liturgii, w której znajduje się ołtarz, miejsce przewodniczenia i ambona. Są to bowiem główne i ważne miejsca w czasie celebracji Eucharystii i dlatego powinny być dobrze widoczne dla uczestników. Wzrokowy kontakt z tym miejscem ułatwia czynne uczestnictwo oraz daje poczucie przynależności do celebrującego zgromadzenia. Dlatego, jeśli to możliwe, na celebracje Mszy św. w wielkich zgromadzeniach należy wybierać miejsca zamknięte (duża hala, stadion itp.) w celu zachowania jedności całego zgromadzenia wokół Chrystusa obecnego w znaku ołtarza i pod postaciami eucharystycznymi. Należy zadbać również o to, aby gesty liturgiczne przewodniczącego i koncelebrujących były widoczne dla wiernych, a naczynia liturgiczne z komunikantami umieszczone blisko ołtarza²⁸.

Również miejsca przeznaczone dla koncelebransów i wiernych uczestniczących we Mszy św. powinny być tak przygotowane, aby jak najlepiej mogli uczestni-

²⁵ Zob. F. KOHLSCHHEIN, „Świadome, czynne i owocne uczestnictwo” (KL 14). *Z recepcji głównego założenia reformy liturgicznej*, w: E. MATEJA, R. PIERSKAŁA (red.), *Wprowadzenie soborowej odnowy liturgicznej* (Sympozja 34), Opole 1999, s. 15–28; J. WEISMAYER, *Participatio actuosa — mit geistlichem Gewinn*, „Heiliger Dienst” 59 (2005), s. 146–150; A. CUVA, *La participation des fidèles à la liturgie selon la constitution Sacrosanctum concilium*, LMD (2005), nr 241, s. 137–149; P. SORCI, *Il sacerdozio comune si manifesta e si realizza in pieve nell'assemblea che celebra*, RiL 97 (2010), s. 370–385.

²⁶ Not 43 (2007), s. 537–538.

²⁷ Por. KPK, kan. 932 § 1; RS, nr 108.

²⁸ ARINZE, RANJITH, *Le grandi celebrazioni: una riflessione in corso*, s. 539–540.

czyć we wspólnej celebracji. Uzasadnia się to tym, że skoro sprawowanie Eucharystii ma być manifestacją jedności kapłaństwa, Ofiary i Kościoła — Ludu Bożego, powinno się to ukazywać tym bardziej w czasie Mszy św. w wielkich zgromadzeniach. Wymaganie takie było już zawarte w instrukcji *Eucharisticum mysterium*: „Niech więc pasterze zdają sobie z tego sprawę, że samo odpowiednie rozplanowanie świętego miejsca wielce się przyczynia do należytego spełniania obrzędów i czynnego uczestnictwa wiernych” (EM 24). Warunki te o wiele trudniej spełnić w zgromadzeniach na otwartej przestrzeni. Dlatego Kongregacja Kultu Bożego zaleca, aby w diecezji lub kraju (*ad hoc* i *ad tempus*) powoływać odpowiednie urzędy (*uffizi*), których zadaniem będzie organizacja i przygotowanie liturgii Mszy św. wtedy, kiedy przewiduje się dużą liczbę wiernych i koncelebrujących kapłanów²⁹.

4. Troska o czynne uczestnictwo w liturgii mszalnej

W czasie celebracji Mszy św. w wielkich zgromadzeniach pojawiają się także pewne trudności związane z czynnym uczestnictwem w niej wiernych. Mogą one wynikać np. stąd, że większość śpiewów, także *Ordo Missae*, wykonują chóry, nierzadko także jako rodzaj występu, czy koncertu. Nie zawsze także możliwy jest zewnętrzny udział wiernych, wyrażający się w różnych postawach ciała i gestach. Podobnie jest z zachowaniem przewidzianego przez liturgię w określonym czasie świętego milczenia. Ze względu na wielkość zgromadzenia na wolnym powietrzu mogą wystąpić również trudności ze słyszalnością słowa Bożego i modlitw odmawianych przez przewodniczącego liturgii. Kongregacja zwraca także uwagę, że jeszcze innym niebezpieczeństwem może być, przynajmniej zewnątrz, podobieństwo tego rodzaju celebracji do niektórych zgromadzeń o charakterze świeckim albo nawet pewnych spotkań o charakterze religijnym członków różnych sekt³⁰. Podobnie instrukcja *Redemptionis Sacramentum* przestrzega, aby „za wszelką cenę unikać celebrowania Mszy św. jedynie w celu stworzenia okazałego widowiska, jak też nie nadawać jej stylu podobnego do innych ceremonii, zwłaszcza świeckich”³¹. Występuje niekiedy także niejasny podział funkcji pełnionych przez różne osoby oraz zajmowane przez nich miejsce oraz strój liturgiczny (szaty).

Odnosnie do samego przebiegu liturgii Mszy św. Kongregacja przypomina o następujących zasadach, których zawsze należy przestrzegać: w czasie procesji na wejście niesie się krzyż i Ewangeliarz, nie należy opuszczać okadzenia ołtarza, krzyża i darów ofiarnych. Nie mogą koncelebrować Mszy św. kapłani, którzy są

²⁹ Tamże, s. 541; zob. D. LEBRUN, *Difficultés de la concélébration et ministère du prêtre*, LMD (2004), nr 224, s. 67–85.

³⁰ ARINZE, RANJITH, *Le grandi celebrazioni: una riflessione in corso*, s. 538–539.

³¹ RS, nr 78.

bez szat liturgicznych i znajdują się w znacznej odległości od ołtarza. Ważne jest także, aby konsekracja chleba przeznaczonego na Komunię św. miała miejsce we właściwym czasie (*in actu celebrationis*), a jej udzielanie odbywało się w czasie określonym przez *Ordo Missae* i w miejscu celebracji³². Należy także zatroszczyć się, aby modlitwa wiernych była dobrze przygotowana, a procesja z darami do ołtarza nie była zbyt rozbudowana. Do ołtarza przynosi się tylko chleb i wino oraz dary dla biednych³³. Inne dary powinny być składane poza celebracją Mszy św.³⁴

Celebracja Mszy św. w wielkich zgromadzeniach jest także częstą praktyką w Polsce, zwłaszcza w sanktuariach oraz z okazji związanych z życiem Kościoła i ważnych wydarzeń w naszej ojczyźnie, zarówno aktualnych, jak i historycznych. Odnośnie do liturgii sprawowanej w sanktuariach należy kierować się wskazaniem zawartymi w *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*³⁵.

* * *

Każde zgromadzenie liturgiczne, w którym celebryje się Mszę św., jest zawsze manifestacją wiary, ale również znakiem Kościoła. Objawia się on i ukazuje przede wszystkim w parafiach: „W pewien sposób (...) przedstawiają one widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi” (KL 42). Kościół urzeczywistnia się także w każdej, nawet najmniejszej, wspólnotie, której przewodniczy posłany przez biskupa prezbiter. Natomiast od czasu do czasu celebryje się Msze św. w wielkich zgromadzeniach, którym przewodniczą: papież, biskupi lub prezbiterzy. Zwykle wtedy także ma miejsce koncelebracja Mszy św., która najlepiej ukazuje hierarchiczną strukturę Kościoła. Tego rodzaju celebracje/koncelebracje są w sanktuariach albo z okazji ważnych wydarzeń w życiu miejscowego Kościoła czy parafii. Wtedy powinny być dobrze przygotowane i sprawowane z zachowaniem ogólnych zasad i szczegółowych wskazań obowiązujących w celebracji Mszy św. Pomocą w organizacji i sprawowaniu Mszy św. w wielkich zgromadzeniach służą wydane przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów wskazania zawarte głównie w instrukcji *Redemptionis Sacramentum* oraz w sugestii opublikowanych w czasopiśmie „Notitiae” z 2007 r. Zawarte w tych dokumentach przepisy należy zachować zwłaszcza wtedy, gdy sprawuje się Mszę św. poza kościołem, aby zawsze były to prawdziwe zgromadzenia liturgiczne, w których zarówno kapłani, jak i wierni uczestniczą we właściwym sobie sposób.

³² Por. RS, nr 88.

³³ *Tamże*, s. 541.

³⁴ RS, nr 70.

³⁵ KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003; zob. CZ. KRAKOWIAK, *Sanktuarium i pielgrzymki*, „Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej” 84 (2010), s. 23–34; TENŻE, *Liturgia i pobożność ludowa w świetle „Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii”*, „Roczniki Teologiczne” 52 (2005), z. 8, s. 47–71.

Celebration of the Holy Mass in Large Gatherings

Summary

The article touches upon the issue of celebrating Holy Mass in large gatherings of worshippers, which traditionally serve to be a concelebration of the Eucharist at the same time. It draws readers' attention to the necessity of sustaining the general norms of the celebration of the Holy Mass as presented within the *General introduction to the Roman Missal* and the relevant instructions issued by the Apostolic See, in particular the *Redemptionis Sacramentum* Instruction. Further on, it refers to the recommendations of the Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments, which are directly related to the preparation of the liturgy of the Holy Mass in large gatherings of worshippers. These are mainly concerned with the place of celebration (hall, stadium), the preparation of the place for the main celebrant, concelebrating priests and ministers, the altar and the pulpit (presbytery), the vestments and liturgical vessels, the appropriate sound system and the possibility of granting the Holy Communion. The Celebration itself should not bear resemblance to a spectacular show; nor should it be reminiscent of any other gatherings, even of specifically religious character, let alone the lay ones.

